

SUHEYB er-RÛMÎ

-Hayatı, Kişiliği ve Faaliyetleri-

Ömer SABUNCU

Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Suhaib al-Rumi: His Life, Personality and Activities

Suhaib b. Sinan was the son of the family who governed the city of Uballa, Iraq, in the reign of the Sasanid Empire. He was named al-Rumi after he was captured and enslaved by Byzantines in the course of the Byzantine-Persian conflict. He had already been one of the close friends of the Prophet Muhammad before his prophethood. This companionship had lasted until the Prophet's demise. Suhaib, one of the earliest seven Muslims, was tortured by the infidels. In return of his leaving all his wealth to the infidels, he was allowed to migrate to Madina. He was involved in all the battles. When the Caliph Umar was assassinated, he had appointed Suhaib as the imam and he carried on doing this until the new caliph to be elected.

In short, Suhaib al-Rumi was one of the eminent personalities who was acquainted with various cultures in the early Islam.

GİRİŞ

Suheyb er-Rûmî, hayatının her safhasında önemli işler yapmış bir sahabîdir. Buna rağmen yeteri kadar tanınmamıştır. Bu çalışma onun biyografisini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Tam adı Suheyb¹ b. Sinân b. Mâlik² b. Abd 'Amr b. 'Ukayl b. 'Âmir b. Cendele³ b. Huzeyme b. Ka'b b. Sa'd b. Eslem b. Evs Menat b. en-Nemr b.

¹ Suheyb'in isminin Umeyre olduğu, Rumların onu Suheyb olarak isimlendirdiği, isminin Abdulmelik olduğunu söyleyenlerin ise yanlış bir tesbitte buldukları zikredilir (Bk. İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Ahmet b. Ali b. Hacer el-'Askalânî eş-Şafi'î (ö. 852/1448), *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe*, Beyrut 1421, III, 33-34).

² Vakıdî'de Suheyb'in nesebi "Suheyb b. Sinân b. Halid b. Abdamr b. 'Ukayl b. Ka'b b. Sa'd" şeklinde, İbn İshak'ta ise "Suheyb b. Sinân b. Halid b. Abdamr b. Tufeyl b. Âmir b. Cendele b. Sa'd b. Huzeyme b. Ka'b" şeklinde verilmiştir (*İbnu'l-Esir, 'İzzuddîn Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed* (ö. 630/1232), Üsdu'l-Ğâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe, Beyrut 1377, III, 36).

³ İbn Sa'd, Muhammed (ö. 230/844), et-Tabakâtü'l-Kübrâ, Beyrut 1418/1998, III, 169; Belâzurî → →

Kâsıt b. Hinb b. Efsa b. Du'mi b. Cedile b. Esed b. Rabi' b. Nizar'dır.⁴ Suheyb'in annesi Selmâ bint Kâ'id b. Mehîd b. Huzâ'î b. Mâzin b. Mâlik b. 'Amr b. Temîm'dir.⁵ Hanımının adı kaynaklarda yer almamaktadır. Çocukları Habîb, Hamza, Sa'd, Sâlih, Sayfî 'Abbâd, Osman, Muhammed⁶ ve 'Umâre'dir.⁷ Kız kardeşi Umeyme'dir.⁸ Torunlarından Ziyâd b. Sayfî ile Ebû Huzeyfe'nin ismi bilinmektedir.⁹ Ziyâd hadîs rivayet ettiği için,¹⁰ Ebû Huzeyfe ise Suheyb'in vefatıyla ilgili bir rivayetinden dolayı bilinmektedir.¹¹ Suheyb'in, en-Nemr b. Kâsıt Araplarından olduğu Muhammed b. Sîrin'den de rivayet edilmiştir.¹² Kitabı'l-Ma'ârif'te nesebinin Nemr b. Kâsıt'a ulaştığının bütün Medinelilerce kabul edildiği geçmektedir.¹³ Amcası yemin ederek Suheyb'in "Nemri", kendisinin de "Seniye" kabilesinden olduğunu ifade etmiştir.¹⁴ Suheyb, Hz.Osman'ın kölesi olan Hurman b. Elân'ın amcası oğludur. Suheyb ve Hurman'ın nesebi, Hâlid b. Abd 'Amr'da birleşmektedir.¹⁵

Kendisine nispet edilen "Suheyb b. Sinân Bedrî" ve "Suheyb er-Rûmî Bedrî" gibi başka isimler¹⁶ varsa da, kaynaklarda daha çok "Suheyb b. Sinân" ismi kullanılmıştır. Halk arasında ise "Suheyb er-Rûmî ya da Suheyb-i Rûmî" olarak tanınmıştır.

→ →

ve İbnu'l-Esîr bu silsileyi "...Cendele b. Cezime b. Ka'b..." farkıyla verir (el-Belâzurî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir (ö. 279/892), Ensâbu'l-Eşrâf, Thk.: Muhammed Hamidullah, Dâru'l-Ma'ârif 1959, I, 180); İbnu'l-Esîr, III, 36.

⁴ İbn Sa'd, III, 170; ayrıca bk. İbn İshak " 'Ukayl" yerine "Tufeyl"i, "Cezîme" yerine de "Huzeyme"yi göstermiştir. İbnu'l-Esîr, sonuna "er-Rabiî en-Nemrî"yi eklemiş ve Suheyb'in nesebinin "el-Kelbî" ve "Ebû Nu'aym" olduğunu ifade etmiştir (İbnu'l-Esîr, III, 36). İbn Hacer ise, Suheyb'in nesebini "Suheyb b. Sinân b. Malik" ya da "Halid b. Amr b. 'Ukayl" veya "Tufeyl ibn 'Amir b. Cendele b. Sa'd b. Eslem b. Evs b. Zeyd Menat b. En-Nemr b. Kasit en-Nemrî" olarak verir (İbn Hacer, III, 36).

⁵ İbn Sa'd, III, 170. Annesinin nesebi İbnu'l-Esîr'de şöyle verilmiştir: "Selma bt. Ka'id b. Mahîs b. Huzâ'î b. Mazin b. Malik b. Amr b. Temîm" (İbnu'l-Esîr, III, 36).

⁶ İbnu'l-Esîr, III, 35.

⁷ İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dîneverî (ö. 276/889) (el-Ma'ârif, nşr.: Servet 'Ukkâşe), Kahire 1992, 265.

⁸ İbn Hacer, III, 34. Kız kardeşi Umeyme, amcaları Lebîd ve Zahr kendisini panayır mevsimlerinde şiirle anarlardı (İbn Hacer, III, 34).

⁹ İbn Hacer, III, 35.

¹⁰ Ebû Nu'aym, Ahmed b. Abdullah el-İsfahânî (ö. 430/1038), Hilyetu'l-Evliyâ ve Tabakâtu'l-Asfiyâ, Beyrut 1421/2001, I, 148.

¹¹ Vakîdî, Suheyb'in evlatlarından olan Ebû Huzeyfe'nin babasından, onun da dedesinden rivayetüne göre, Suheyb yetmiş yaşında olduğu halde, h. 38 yılında ve Şevvâl ayında vefat etmiştir, demektedir (İbn Hacer, III, 35).

¹² İbn Sa'd, III, 170. İbn 'Abdi'l-Berr, Suheyb'in Nemr kabilesi, Nemr b. Kasit soyundan geldiği hakkında ihtilaf olmadığını söylemektedir (Bk. İbn 'Abdi'l-Berr, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdullah b. Muhammed (ö. 463/1071), el-İsti'âb fî Ma'rifeti'l-Ashâb (nşr.: Ali Muhammed el-Becâvî), Kahire 1412/1992, II, 726).

¹³ İbn Kuteybe, s. 264.

¹⁴ İbn Sa'd, III, 170.

¹⁵ İbn 'Abdi'l-Berr, II, 728.

¹⁶ İbn Kuteybe, s. 264.

I. SUHEYB ER-RÛMÎ'NİN HAYATI

Suheyb'in babası Sinân veya amcası, Kisrâ'nın¹⁷ Ubulle valisiydi.¹⁸ Suheyb'in ailesinin yaşadığı ev, Musul'daydı. Evlerinin Cezire ile Musul arasında Fırat kıyısında¹⁹ bir köyde olduğu da kaynaklarda zikredilir. Rumlar bu bölgeye baskın yaparak küçük bir çocuk olan Suheyb'i esir aldılar.²⁰

Suheyb Rumların yanında büyüdü ve bu yüzden dili, aksanı bozuldu, peltek gibi oldu.²¹ Suheyb'in dilindeki pelteklığın, küçükken Ubulle'de sütanneye verilmesinden dolayı meydana geldiği de ifade edilmektedir.²² Belki küçük yaştan beri İranlıların ve Rumların arasında kalmasından dolayı Arapça'yı telaffuzda zorlandığı söylenebilir. Gerçekten Suheyb'in konuşmasında Acem tesirinin etkisi büyüktü. Bununla ilgili olarak Zeyd b. Eslem'in, babasından bir rivayetini zikretmekte fayda görüyoruz. "Hz.Ömer ile dışarı çıktık, Suheyb'in yanına vardık. Suheyb Hz.Ömer'i görünce; "Yennas, yennas!" dedi. Hz.Ömer: "Ne oluyor buna? Babası olmayasica, insanları çağırıyor." dedi. Ben de, "O, ismi Yuhannes olan kölesini çağırıyor. Dilinde pelteklik olduğu için böyle konuşuyor." dedim. Bunun üzerine Hz.Ömer ona şöyle dedi: "Ey Suheyb! Sende olan şu üç şeyden başka seni ayıplayacak bir şey göremiyorum. Eğer onlar sende olmasaydı fazilette kimse senin önüne geçemezdi. Kendini Araba nispet ettiğini görmekteyim. Hâlbuki senin dilin Acemcedir (Arapça'yı düzgün konuşuyorsun); kendini bir peygamber ismi olan Yahyâ ile künyelemişsin ve bir de malını israf ediyorsun."²³ Suheyb, ona şu cevabı verdi: "Malımı israf etmem konusu, onu ancak hakkı olan yere infak ediyorum; Ebû Yahya ile künyelenmem konusu, Hz.Peygamber beni Ebû Yahya ile künyelendirdi.²⁴ Kendimi Araplara nispet etmeme gelince; Rumlar beni küçükken esir etti, ben de onların dillerini almış oldum.²⁵ Ben küçükken Musul'da esir edildim. Daha sonra ailemi ve soyumu tanıdım."²⁶

¹⁷ Kisrâ, Araplar'ın Sâsânî hükümdarları için kullandıkları unvandır (Avcı, Casim, "Kisrâ", *DİA*, Ankara 2002, XXVI, 71).

¹⁸ İbn Sa'd, III, 170.

¹⁹ Ayrıca evlerinin Musul yakınlarında Dicle kenarında olduğu da söylenmiştir (İbnu'l-Esîr, III, 36).

²⁰ İbn Sa'd, III, 170. Suheyb, er-Rumî olarak bilinir. Ona böyle denmesinin sebebi; Rumların onu küçük yaşta esir almalarından dolayıdır (İbn 'Abdi'l-Berr, II, 726; İbnu'l-Esîr, III, 36; İbn Hacer, III, 36).

²¹ İbn Sa'd, III, 170.

²² Bezzâr, VI, 10, 2085 No'lu hadis.

²³ Bununla ilgili başka bir rivayet şöyledir: "Hz.Ömer, Suheyb'e: "Senin oğlan çocuğun olmadığı halde niçin "Ebû Yahyâ" diye künye taşıyorsun?" diye sordu. Suheyb: "Beni, Ebû Yahyâ diye Resûlullah künyeledi" dedi." (eş-Şeybânî, Abdurrahman b. Ali b. Deybe, (ö. 944/1537), *Hadis Ansiklopedisi: Küttüb-i Sitte: Teysîru'l-Vüsûl ila Câmi'i'l-Usûl min Hadis'i'r-Resûl, terceme ve şerh eden: İbrahim Cânân, İstanbul 1988, XVII, 484*).

²⁴ el-Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik (ö. 292/905), *Müsnedü'l-Bezzâr*, Thk.: Mahfuz er-Rahman, Beyrut 1409, VI, 26, 2089 No'lu hadis.

²⁵ İbn 'Abdi'l-Berr, II, 730; İbnu'l-Esîr, III, 39; İbn Hacer, III, 34.

²⁶ Ebû Nu'aym, I, 149; İbn Sa'd, III, 171; Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), *Müsned*, Thk.: Abdullah Muhammed ed-Derîş, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1411/1991. IX, 241. Bu konuyla ilgili rivayetler, cüzi farklılıklar da olsa benzerlik gösterir. Farklı olarak rivayetin sonunda şöyle bir ifade geçer: Suheyb, Nemr b. Kasit'tan olduğunu ifade ettikten sonra, "Eğer bir hayvan pislüğünden de olsam ona nispet edilmekten utanmam" dedi (İbn 'Abdi'l-Berr, II, 731; İbnu'l-Esîr, III, 39; İbn Hacer, III, 34-35).

Bazı kaynaklarda Suheyb'in Rumlardan kaçtığında yanında çok mal olduğu ve Mekke'ye gelip, Abdullah b. Cud'ân²⁷ ile hilf²⁸ yaptığından ona nispet edildiği rivayet edilmekte²⁹; ise de bunun doğru olması pek mümkün görünmemektedir. Zira Suheyb Rumlardan kaçmadı, köle olarak Kelb kabilesi tarafından satın alındı. Onlar tarafından Mekke'ye getirilen Suheyb'i, Abdullah b. Cud'ân et-Teymî satın aldı ve onu azad etti.³⁰ Abdullah b. Cud'ân'ın ölümüne kadar Mekke'de onunla beraber ikamet etti.³¹ Ayrıca Rumlardan kaçarken yanında çok mal bulunduğu rivayetine gelince; bu da, diğer rivayetlere uymamaktadır. Suheyb Medine'ye hicret etmek isteyince Mekkeliler ona engel olmaya kalkmışlar, Mekke'ye fakir bir kimse olarak geldiğini, orada malının çoğaldığını, bunun için maliyla çekip gitmesine izin vermeyeceklerini söylemişlerdir.³²

Suheyb'in Mekke'ye geliş hikâyesini ailesi ve çocukları daha farklı anlatırlar. Onların anlatımına göre Suheyb baliğ olduktan sonra Rumlardan kaçarak Mekke'ye gelmiş;³³ Abdullah b. Cud'ân ile hilf yapmış ve onun ölümüne kadar onunla ikamet etmiştir.³⁴

Suheyb'in Mekke'ye gelişyle ilgili ikinci anlatımı doğru kabul etmek biraz zor görünüyor. Çünkü esaretten kaçan bir kişinin kendi memleketine gitmesi en doğrusudur. Mekke, yolu üzerinde bir yer değil ki oraya gidip ikamet etmiş olsun! Muhtemelen çocukları ve ahfadı başından kölelik geçtiğini unutturmak için böyle bir anlatımı tercih etmiş görünüyorlar.

A. Şemâili ve Künyesi

Suheyb, ten rengi kırmızı olan bir insandı. Lisânü'l-'Arab'ta "SHB" maddesinde şöyle denmektedir: es-sahabu, ve's-suhbetu; altında siyahlık, üstünde ise kırmızılık bulunan cildin saç ve sakalının kırmızı olması demektir. Rengi siyah olan deride saç ve sakalın kırmızı olması haline denir.³⁵ Suheyb'in kırmızılığı dikkat çekecek derecede fazlaydı. Suheyb'e bu ismin teninin kırmızılığından dolayı verildiği kanaatindeyiz.

Ne uzun ne de kısa boyluydu. Ama boyu kısaya yakındı. Kaşları bitişikti.³⁶

²⁷ Abdullah b. Cud'ân: Cahiliye devrinde mazlumları koruyan, zenginliği ve cömertliği ile tanınan ve Hilfü'l-Fudûl anlaşması ile ünlenen Kureyşlidir. Bkz. Fayda, Mustafa, "Abdullah b. Cud'ân", DİA, İstanbul 1998, I, 93-94.

²⁸ Hilf: Cahiliye döneminde Araplar arasında yapılan ittifak; dostluk ve dayanışma yeminine verilen isimdir. Bkz. Özkuyumcu, Nadir, "Hilf" DİA, İstanbul 1998, XVIII, 29-30.

²⁹ İbn 'Abdi'l-Berr, II, 728.

³⁰ İbn Kuteybe, s. 264.

³¹ İbn Sa'd, III, 170.

³² İbn Sa'd, III, 171.

³³ İbn Sa'd, III, 170; İbnu'l-Esîr, bu konuda Suheyb'in ailesi ve çocuklarından başka Mus'ab b. Zubeyrî'nin de Suheyb'in kaçtığı şeklindeki görüşüne yer verir (İbnu'l-Esîr, III, 37).

³⁴ İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik (ö. 218/883), Sret-i İbn-i Hişâm İslâm Tarihi, (trc.: Hasan Ege), İstanbul 2001, I, 348; İbn Sa'd, III, 170; İbn Kuteybe, s. 264.

³⁵ İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem el-İfrikî el-Mısırî (ö. 711/1311), Lisânü'l-'Arab, Beyrut 1419/1999, VII, 426.

³⁶ İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmâil (ö. 774/1372), el-Bidâye ve'n-Nihâye, Büyük İslâm Tarihi, (trc.: Mehmet Keskin), Çağrı Yayınları, İstanbul 1994, VII, 499.

Çok sık saçlı idi. Saçlarını kına ve ketemle³⁷ boyardı.³⁸ İbn Hacer, Bağavî'nin bir naklini aktararak, Suheyb'in ten renginin kırmızı, saç renginin de aşırı derecede kırmızı ile karışık bir kızılılıkta olduğunu ifade eder.³⁹

Belâzurî, Suheyb'in kırmızı tenli bir insan olduğunu ve bundan dolayı Rûmî olarak isimlendirildiğini ifade eder. Ayrıca Medâinî'nin Suheyb hakkında, Arap bir kişinin onu satın alıp Mekke'ye getirdiğini, kesinlikle Rum'a gitmediğini, kırmızılığından dolayı ona Rûmî denildiğini kaydeder.⁴⁰ Fakat diğer kaynaklarda zikredilen rivayetlere dayanarak biz bunun böyle olmadığını ve Suheyb'in küçükken Rumlar tarafından esir edilip orada bir süre kaldığından kendisine Rûmî denildiğini kabul ediyoruz.⁴¹

Suheyb'in künyesi "Ebû Yahya" idi.⁴² Vakıdî, bazı ravilerin Suheyb'in daha çocuğu yokken, Hz.Peygamber tarafından "Ebû Yahya" diye künyelendirildiğini ve başka künyesinin de olmadığını kaydeder.⁴³

B. İslâm'a Girişi ve Mekke'deki Yaşamı

Suheyb ve Ammâr b. Yâsir aynı gün müslüman oldular. Ammâr b. Yâsir'in anlattığına göre Suheyb'le Dâru'l-Erkâm'ın⁴⁴ kapısında karşılaştılar. Birbirlerine orada ne için bulduklarını sordular. İki de Hz.Peygamber'i dinlemek amacıyla oraya gelmişlerdi. Hz.Peygamber onlara İslâmiyet'i anlattı ve müslüman olmayı teklif etti. Onlar da kabul ettiler. Hz.Peygamber'in yanında bir gece kaldıktan sonra oradan gizlice ayrıldılar.

Suheyb, Hz.Peygamber'e henüz Peygamberlik gelmeden önce onunla arkadaşlık ediyor,⁴⁵ sohbetinde bulunuyordu.⁴⁶

Suheyb, Müslümanlığını açıklayan ilk yedi kişiden biridir. Bunlar; Hz.Peygamber, Hz.Ebû Bekir, Bilâl, Suheyb, Habbâb b. Eret, 'Ammâr b. Yâsir ve 'Ammâr'ın annesi Sümeyye idi.⁴⁷ Hz.Peygamber'i Allah, Hz.Ebû Bekir'i kavmi korudu. Diğerleri işkenceye maruz kaldılar. Suheyb, Müslüman olduğunu açıkladıktan sonra Mekke'li müşriklerin, şiddetli hücum ve işkencelerine mâruz kaldı. Müşrikler daha çok, kimsesi olmayan zavallılara işkence ederlerdi. Suheyb, Mekke'de akrabası, dayanağı olmayan bir kişi olduğu için, müşrikler kendisine çok zulmeder, konuşamayacak hâle gelinceye kadar döverlerdi. Üzerlerine demir

³⁷ İbn Kuteybe, s. 265.

³⁸ İbn Sa'd, III, 170.

³⁹ İbn Hacer, III, 34.

⁴⁰ Belâzurî, I, 180.

⁴¹ İbn 'Abdi'l-Berr, II, 726; İbnu'l-Esir, III, 36; İbn Hacer, III, 36.

⁴² İbn 'Abdi'l-Berr, II, 728.

⁴³ Belâzurî, I, 180.

⁴⁴ Dâru'l-Erkâm: Hz.Peygamber'in bi'setin ilk yıllarında Mekke'de İslâmiyet'i tebliğ ettiği, Ka'be-i Muazzama'nın güneyinde, yüksekçe bir yerde bulunan Daru'l-İslâm olarak da bilinen ev. Bkz. Köksal, M.Asim, "Dâru'l-Erkâm", *DİA*, İstanbul 1993, VII, 471.

⁴⁵ İbn Hacer, III, 34.

⁴⁶ er-Rûdânî, Muhammed b. Muhammed b. Süleyman (ö. 1094), *Cem'u'l-Fevâid min Câmi'i'l-Usûl ve Mecmeu'z-Zevâid*, *Büyük Hadis Külliyyatı*, Ter.: Naim Erdoğan, İstanbul 1996, V, 172.

⁴⁷ Şeybânî, XII, 510.

zırlar giydirilir ve güneşin altında bekletilerek kendisine işkence edilirdi.⁴⁸ Ayrıca Suheyb, ‘Ammâr ve Âmir b. Fuheyre ile sahabeden bir gruba ne söylediklerini bilemeyecek bir duruma gelinceye kadar işkence edildiği ve onlar hakkında şu ayetin nâzil olduğu rivayet edilir.⁴⁹ “Şüphesiz Rabbin, eziyet edildikten sonra hicret edip, ardından cihat ederek sabredenlerin yardımcısıdır. Çünkü Rabbin, onların bu amellerinden sonra, elbette çok başıslayan ve rahmet edendir.”⁵⁰

Kureyş müşrikleri, İslâm’ı köleler, hizmetçiler ve benzerlerinden oluşan toplumun alt tabakalarının kabul ettiğini söylüyorlardı; onlar: Bilâl, Ammâr, Suheyb, Habbâb gibi arkadaşları olduğu için Hz.Peygamber’i kınıyorlar ve alay ederek, “Bunlar mıdır Allah’ın içimizden lâyük gördüğü (şerefli) kişiler?” diye soruyorlardı. Onların içinde bulunduğu durumla eğlenmekle yetinmiyorlar ve yoksulluklarından dolayı onları hicvederek, “Bugün mü’minlerin dindar grubunu oluşturan şu kişilerin bir de geçmişlerine bakın” diyorlardı.⁵¹ Resûlullah’a: “Biz, senin bize hususi bir sohbet oturumu ayırmanı isteriz, tâ ki Araplar bizim üstünlüğümüzü tanınsınlar. Zira sana (her taraftaki) Araplardan (durmadan) heyetler geliyor. Onların bizi bu (değersiz) köle bozuntularıyla beraber görmelerinden utanıyoruz. Şu halde, her ne zaman biz sana gelirsek, onları yanından gönder. Biz gidince, dilersen yine onlarla beraber ol!” dediler. Hz.Peygamber de: “Pekâlâ!” diye cevap verdi. Bunun üzerine onlar: “Bu teklifimizi bir yazı ile de tevsik et” dediler.” (Habbâb) der ki: “Resûlullah, hemen bir kâğıt istedi ve yazması için Ali’yi çağırdı. Biz hâlâ bir kenarda oturmuş duruyorduk. Derken Cibril şu vahyi getirdi.⁵² “Sabah akşam Rablerinin rızasını isteyerek O’na yalvaranları kovma. Onların hesabından sana bir sorumluluk yoktur. Senin hesabından da onlara bir sorumluluk yoktur ki onları kovarak zulmedenlerden olasın.”⁵³

Suheyb yanında Habbâb b. Eret ve Ammâr b. Yâsir olduğu halde Kureyş müşriklerinin yanından geçerken müşrikler: “Bunlar Muhammed’in arkadaşları” diyerek alay etmeye başladılar. Suheyb, “Biz Allah’ın Nebisinin arkadaşlarıyız. Biz ona iman ettik ve siz onu inkâr ettiniz. Biz onu tasdik ettik, siz onu yalanladınız. Müslüman olan zelil olmaz, müşrik olan aziz olmaz.” dedi. Suheyb böyle söyleyince inanmayanlar üzerine saldırdılar. Suheyb’i dövdüler. Öyle ki, konuşamayacak, ne söylediğini bilemeyecek hâle geldi. Arkadaşlarına da vurup eziyet etmeye başladılar ve “Kala kala Allah, içimizden size mi ikram etti?” dediler.⁵⁴ Bu sözden dolayı şu ayetin nâzil olduğu rivayet edilir.⁵⁵ “Böylece “Allah içimizden bunlara mı lütufta bulundu?” demeleri için onlardan bazısını bazısıyla denedik. Allah, şükredenleri daha iyi bilen değil mi?”⁵⁶

⁴⁸ İbnü’l-Esîr, III, 38.

⁴⁹ İbn Hacer, III, 34; Sabûnî, Muhammed Ali, Safvetü’t-Tefâsir, Tefsirlerin Özü, Çev.: Sadrettin Gümüş-Nedim Yılmaz, İstanbul 1995, III, 342.

⁵⁰ Nahl 16/110.

⁵¹ Mevdûdi, Ebu’l-A’la, Tefhimü’l-Kur’an, Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri, Çev.: Muhammed Han Kayanî - Yusuf Karaca - Nazife Şişman - İsmail Bosnalı - Ali Ünal - Hamdi Aktaş, İstanbul 1996, I, 553.

⁵² İbn Kesîr, Tarih, I, 74; Şeybânî, XVII, 570.

⁵³ En’âm 6/52.

⁵⁴ Belâzurî, I, 184.

⁵⁵ Belâzurî, I, 181.

⁵⁶ En’âm 6/53.

C. Hicreti

Suheyb, hicrete izin verildikten sonra, Mekke'de maruz kaldığı baskılardan kurtulmak için Medine'ye hicret edenlerden birisiydi. Ancak o son hicret edenlerdendi.⁵⁷ Son hicret eden kişilerin Hz.Ali ve Suheyb olduğu, Rebiulevvel ayının ortalarında hicret ettiği, Hz.Peygamber'in bu sırada Kubâ'da olduğu,⁵⁸ yanında da Hz.Ebû Bekir ve Hz.Ömer'in bulunduğu rivayet edilir.⁵⁹ Bazı kitaplarda Suheyb'in, Talha b. Ubeydullah ile beraber hicret ettiğinden söz edilmekteyse de,⁶⁰ kaynaklarda Suheyb'in Hz.Ali ile beraber hicret ettiği ifade edilir.⁶¹

Suheyb hicret etmek isteyince Mekkeliler ona engel olarak, Mekke'ye fakir bir kimse olarak geldiğini, orada malının arttığını, bunun için maliyla çekip gitmesine izin vermeyeceklerini söylediler. Suheyb okluğunu çıkararak, kendisinin iyi bir okçu olduğunu bütün oklarını onlara atacağını, ardından da parçalanıncaya kadar kılıcıyla onlar üzerine saldıracağını söyledi ve onlara şöyle bir teklifte bulundu: "Malımı bıraktığım takdirde gitmeme izin verecek misiniz?" Müşrikler bunu kabul edince bütün malını onlara bırakarak Medine'ye hicret etti. Hz.Peygamber bu olanları duyunca, "Suheyb kazandı! Suheyb kazandı!" buyurdu.⁶² Onunla ilgili olarak: "İnsanlardan öylesi vardır ki; kendisini Allah'ın rızasına satar. Ve Allah kullarına çok merhametlidir" ⁶³ meâlindeki ayetin nâzil olduğu belirtilir.⁶⁴

Beyhaki, Suheyb'den naklederek Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Hicret yurdunuz Harre'nin (iki kara taşlık) arasında, çorak bir yer olarak bana gösterildi. Orası ya Hecer ya da Yesrib olmalıdır."⁶⁵

Detaylarda bazı farklılıklar ihtiva etmekle birlikte İslâm Tarihi kaynaklarında benzer rivayetler geçer.⁶⁶ Hz.Peygamber, kendi hicretleri öncesi, beraberce gitmesi için iki veya üç defa Hz.Ebû Bekir'i Suheyb'in yanına gönderdi. Hz.Ebû Bekir, Suheyb'in yanına her varışında onu namaz kılarken buldu. Namazını bozmak istemediğinden geri döndü ve durumu Hz.Peygamber'e bildirdi. Hz.Peygamber de, doğru yaptığını söyledi. Mekke'den yola çıktılar. Suheyb bu durumdan ancak sabahleyin haberdar oldu. Hz.Ebû Bekir'in eşi Ümmü Rumân, Suheyb'in evine geldi ve ona: "Seni burada görüyorum. Hâlbuki kardeşlerin çoktan yola çıktılar. Sana da azık koymuşlardı." deyince Suheyb hicret için harekete geçti.⁶⁷ Bu tür rivayetlerin Suheyb'in, diğer insanların bilmediği bazı bilgilere sahip olduğunu vurgulamak, İslâm'daki geçmişi öne çıkarmak ve

⁵⁷ İbn Sa'd, III, 172.

⁵⁸ İbnu'l-Esîr, III, 37; İbn Hacer, III, 34.

⁵⁹ Belâzurî, I, 182.

⁶⁰ *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, Haz.: Hakkı Dursun Yıldız, Çağ Yayınları, İstanbul 1992, I, 250.

⁶¹ İbnu'l-Esîr, III, 37; İbn Hacer, III, 34.

⁶² İbn Sa'd, III, 171.

⁶³ Bakara 2/207.

⁶⁴ Ebû Nu'aym, I, 147.

⁶⁵ İbn Kesîr, *Tarih*, III, 265.

⁶⁶ Belâzurî, I, 182; İbn 'Abdi'l-Berr, II, 730; İbnu'l-Esîr, III, 37; İbn Hacer, III, 34.

⁶⁷ Ebû Nu'aym, I, 148.

Müslümanlar arasındaki konumunu yüceltmek amacıyla verilmiş olduğu kanaatindeyiz.

Suheyb'in hicretiyle ilgili olarak Suheyb'ten nakledilen farklı bir rivayet şöyledir: "Resûlullah, Hz.Ebû Bekir'le beraber Medine'ye gitmek üzere yola çıktı. Ben de onlarla birlikte gitmek istediysem de bazı Kureyşli gençler bana engel oldular. Ben de bütün gece hiç oturmada ayakta durdum. Gençler birbirlerine "Bunun karnı ağrıyor." diyerek beni hasta sanıp yattılar. Hâlbuki hasta değildim. Gizlice oradan ayrılp bir müddet gittim. Onlar da beni geri çevirmek için arkadan bana yetiştiler. Onlara, "Allah'a yemin ederim ki, benim sizden çok daha iyi ok atan bir kimse olduğumu bilmektesiniz. Yine Allah'a yemin ederim ki, önümdeki şu oklardan her biri ile sizlerden bir adamı öldürmedikçe beni ele geçiremezsiniz. Oklarım tükendikten sonra kılıcımla size karşı savaşır ve nihayet öldürülürüm. Eğer mal peşinde iseniz malımın yerini size söyleyeyim."⁶⁸ Benim birkaç yüz dirhem ağırlığında bir külçem var. Onu size versem benden vazgeçer misiniz?" dedim. Onlar da; "Evet" dediler. Bunun üzerine onlarla birlikte geri döndüm ve onlara: "Kapının alt pervazının altını kazın, benim külçem oradadır. Ayrıca falan kadına gidin, onda da iki tane cübbem vardır. Onlar da sizin olsun." deyip yola çıktım. Hz.Peygamber daha Kubâ'da iken kendisine yetiştim. Beni görünce: "Ey Ebâ Yahya, alış verişin kârlı oldu." dedi ve bunun üzerine Bakara Suresi 207. ayeti nâzil oldu.⁶⁹ Bunu tam üç defa tekrarladı.⁷⁰ Ben de: "Ya Resûlallah, benden önce kimse senin yanına gelmemiştir. Bunu sana söyleyen Cibril'den başkası değildir." dedim.⁷¹ Allah Resûlü, Suheyb'in bu fedakarlığını örnek göstererek şöyle buyurdu: "Malı konusunda sağda solda böyle diyebilen-den başkası cennete giremez."⁷²

Suheyb Hz.Peygamber'e Ebvâ'dan Kubâ'ya kadar sadece iki avuç unu azık yaptığını ifade eder. Suheyb, Kubâ'ya ulaştığında bekâr olan diğer ashapla beraber Sa'd b. Hayseme'nin evinde kaldı. Hz.Peygamber, Suheyb ile el-Hâris b. es-Summa'yı kardeş yaptı.⁷³ Daha sonra muhacirler Medine'de evlere yerleştirildi. Suheyb, Talha b. Ubeydullah'la beraber Hubeyb b. İsâf'ın yanında kaldı.⁷⁴ Bilahare Hz.Peygamber, Suheyb'e ev vermiştir.⁷⁵

D. Medine Döneminde Suheyb

Hz.Peygamber'in övgüyle söz ettiği ashâbından birisi olan Suheyb hakkında

⁶⁸ İbn Kesîr, *Tarih*, VII, 499.

⁶⁹ Ebû Nu'aym, I, 147; İbn Hacer, III, 34.

⁷⁰ Ebû Nu'aym, I, 148.

⁷¹ Ebû Nu'aym, I, 148; İbn Kesîr, *Tarih*, III, 265-266.

⁷² Ebû Nu'aym, I, 148.

⁷³ İbn Sa'd, III, 172.

⁷⁴ İbn Hişam, II, 141.

⁷⁵ Abdullah b. Ubeydillah b. Ebî Müleyke anlatıyor: "Benî Suheyb, Mervan nezdinde, iki ev ve bir odanın kendilerine ait olduğunu, bunları (babaları) Suheyb'e Resûlullah'ın verdiği iddia ettiler. Mervan: "Söylediğiniz şeye şahidiniz var mı?" dedi. Onlar: "Ömer!" dediler. Mervan, İbn Ömer'i çağırdı. O, Resûlullah'ın Suheyb'e iki ev ve bir oda verdiğini söyledi. Mervan sadece onun şahadetiyle onlar lehine hükmetti." (Şeybânî, XIV, 104).

Hız.Peygamber, onun Rumların öncüsü olduğunu söylemiş,⁷⁶ başka bir hadîste de şöyle buyurmuştur: “Diğerlerini geçenler⁷⁷ dört kişidir. Ben Arapların geçeni-yim; Suheyb Rumların, Selman İranlıların, Bilâl Habeşlilerin geçendir.”⁷⁸ Bu hadîste Suheyb’in Rumlardan birisi olarak zikredilmesi onun Rumların arasında kalmasından dolayı şöhret bulmasından olmalıdır.

Başka bir rivayette de Resûlullah şöyle buyurur: “Suheyb Rumların öncüsüdür, Selman İranlıların, Bilâl de Habeşlilerin öncüsüdür.”⁷⁹ Ebû Nu’aym Suheyb hakkında şöyle der: Bunlardan Allah yolunda hicret eden, yedirip doyuran, malının tamamını Allah yolunda sarfeden, dinini iyi bilen ve Yüce Rabbi için cihat eden, Allah ve Resûlüne en çabuk icabet edenlerden olan Suheyb b. Sinân b. Mâlik’tir.⁸⁰

Suheyb faziletli, takvalı ve güzel ahlak sahibi olmasının yanı sıra çok da şakacı bir insandı.⁸¹ Kubâ’da Hız.Peygamber’in yanına geldiğinde orada Hız.Ebû Bekir ve Hız.Ömer vardı. Önlerinde Gülsüm b. Hidm’in getirdiği yaş hurmaları bulunuyordu. Yolda Suheyb’in gözlerine ağrı girmişti. Ayrıca çok da açtı. Hurmaları yemeye başladı. Hız.Ömer dedi ki: “Ya Resûlallah, Suheyb’in gözleri ağrıdığı halde hurmaları nasıl yediğini görmüyor musun? Hız.Peygamber: “Gözlerin ağrıdığı halde hurmaları mı yiyorsun?” buyurunca Suheyb: “Ya Resûlallah, ben gözümün ağrımayan tarafıyla yiyorum.” deyince Efendimiz tebessüm etti.⁸² Hatta Hız.Resûlullah’ın azı dişleri gözükeneye kadar güldüğü rivayet edilmiştir.⁸³

Kaynaklarda Suheyb ile Resûlullah arasında geçen şöyle bir olay nakledilir: “Resûlullah için bir yiyecek hazırlamıştım. Yiyeceği ona getirdiğimde, bir topluluğun arasında oturmakta idi. Ondan hayâ ettiğimden (buyur diyemeyip) ayağa kalktım ve yemesi için kendisine işaret ettim. O da bana, -etrafındakileri kastederek- “Bunlar da dâhil mi?” dercesine imada bulundu. “Hayır” dedim. O, iki veya üç defa aynı şeyi yaptı. Bunun üzerine ben, “Evet” dedim, “Onlar da dâhil”. Yaptığım şey, çok az idi. Çünkü yemeği sadece Hız.Peygamber için yapmıştım. O ve diğerleri yemeye geldiler, yediler. Sonra Resûlullah: “Allah’tan bir nimettir, elhamdülillah” dedi.⁸⁴

Suheyb Hız.Peygamber’le Bedir, Uhud, Hendek ve diğer bütün savaşlara, gaza ve seriyelere katılmıştır.⁸⁵ Suheyb usta ve becerikli bir ok atıcısıydı. Bedir Gazvesine katılan, sayıları 313 kadar olan güzide sahabîlerden biriydi. Bunlara Ehl-i Bedir, Bedri⁸⁶ gibi isimler verilmiştir. Ehl-i Bedir’den Kur’ân⁸⁷ ve hadîslerde

⁷⁶ İbn Sa’d, III, 170.

⁷⁷ es-Subbâk; İslâm’a önce giren, ilk giren anlamlarına gelmektedir. *Lisânu’l ‘Arab*’ta bu hadîs örnek gösterilmiştir (İbn Manzûr, VI, 160-161).

⁷⁸ İbnu’l-Esîr, III, 37.

⁷⁹ İbn ‘Abdi’l-Berr, II, 729.

⁸⁰ Ebû Nu’aym, I, 147.

⁸¹ İbn ‘Abdi’l-Berr, II, 732.

⁸² İbn Sa’d, III, 172.

⁸³ Bezzâr, VI, 28, 2095 No’lu hadîs; İbn ‘Abdi’l-Berr, II, 732; İbnu’l-Esîr, III, 39.

⁸⁴ Ebû Nu’aym, I, 149-150.

⁸⁵ İbn Sa’d, III, 172; Belâzurî, I, 183.

⁸⁶ İbn Kuteybe, s. 264.

övgü ile söz edilmiş, hepsinin cennetlik olduğuna dair kudsî ve merfu' hadisler kaynaklarda yer almıştır.⁸⁸

Suheyb Hz.Peygamber'den hiç ayrılmaz, nereye giderse beraberinde giderdi.⁸⁹ Humeydî ve Taberânî Suheyb'in şöyle dediğini aktarır: "Hz.Peygamber nerede bulduysa ben de orada hazır idim. Hangi seriyeye, hangi gazaya gittiyse ben de orada idim. Onlar ön cihetlerden korkarken ben önlerinde idim. Arkalarından gelebilecek tehlikeye karşı durabilmek için arkalarında idim. Kesinlikle Hz.Peygamber'i vefat edinceye kadar hiçbir zaman kendimle düşman arasına (siper olarak) koymadım."⁹⁰

Suheyb, sürekli Resûlullah'ın yanındaydı ve hadislerini muhafaza etmeye büyük önem verirdi. Fakat hata ederim endişesiyle hadisleri nakletmezdi. Niçin hadis nakletmiyorsun diyenlere: "İsterseniz gelin size Resûlullah'ın savaşlarını ve yanlarında bulunduğum sırada gördüğüm şeylerin hepsini anlatayım. Fakat, "Peygamber şöyle buyurdu" demeye gelince, ben onu yapamam" derdi.⁹¹

E. Raşid Halifeler Döneminde Suheyb

Hz.Ömer, Suheyb'i çok sever ona hüsn-i zanda bulunurdu.⁹² Hz.Ömer, Suheyb'in iyi ahlaklı, fazilet ve takva sahibi olduğunu ifade eder, ayrıca şakacı biri olduğunu da vurgular.⁹³ Hz.Ömer hançerlendiği zaman Suheyb, ağlayarak yanına geldiğinde hem ağlıyor, hem de: "Vay kardeşim, vay arkadaşım!" diyordu. Hz.Ömer : "Ey Suheyb, bana mı ağlıyorsun? Resûlullah: "Ölü, ehlinin kendi üzerine ağlaması sebebiyle azap görür" buyururdu!" dedi.⁹⁴

Hz.Ömer vefat etmeden önce Suheyb'i namaz kıldırmak üzere vekil bıraktı.⁹⁵ Hz.Ömer'in cenaze namazı için Hz.Osman ve Hz.Ali öne doğru ilerlediler. Birisi başının ucunda, birisi de ayağının ucunda durup ikisi de Abdurrahman b. Avf'a ileri geçip namazı kıldırmasını söylediler. Hz.Abdurrahman ne kendisinin, ne de onların geçeceğini, ancak Suheyb'in geçmesi gerektiğini ve bunu Hz.Ömer'in istemiş olduğunu söyledi.⁹⁶ Orada bulunanlar da tasdik edince Suheyb çağrıldı. O da gelerek Hz.Ömer'in cenaze namazını kıldırdı.⁹⁷

Cenazenin defninden sonra yeni halifenin seçimi için yapılan çalışmalar üç gün sürdü. Halife seçilinceye kadar namazı Suheyb kıldırdı.⁹⁸ Halife seçilince halkın bey'at etmesi ikindiye kadar sürdü. Sabah ve öğle namazlarını yine

→ →

⁸⁷ Âl-i İmran 3/123.

⁸⁸ Aydınlı, X, 498.

⁸⁹ Ebû Nu'aym, I, 147.

⁹⁰ Ebû Nu'aym, I, 148; İbn Hacer, III, 35.

⁹¹ İbn Sa'd, III, 172-173.

⁹² İbnu'l-Esîr, III, 39.

⁹³ İbn 'Abdi'l-Berr, II, 732; İbnu'l-Esîr, III, 38.

⁹⁴ Şeybânî, XV, 248.

⁹⁵ İbn Sa'd, III, 173.

⁹⁶ İbn Kesîr, Tarih, VII, 239.

⁹⁷ Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (ö. 310/922), Tarih-i Taberî, Çev.: M.Faruk Gürtuna, İstanbul, t.y., III, 552.

⁹⁸ İbn Hacer, III, 35.

Suheyb kıldırdı. İkinci namazını ise, bey'at tamamlandığından yeni halife Hz.Osman kıldırdı.⁹⁹ Diğer kaynaklarda da Hz.Ömer'in şûra ehline namazı Suheyb'in kıldırmasını istediği ve vefat ettiğinde namazı onun kıldıracağı zikredilir.¹⁰⁰ Hz.Ömer, şûra ehli anlaşılan kadar Suheyb'in imamlık yapmasını istemiş ve Suheyb üç gün boyunca imamlık yapmıştır.¹⁰¹

Talha ile Zübeyr'in Hz.Ali'ye gönüllü olarak mı yoksa tehdit altında kaldıklarından dolayı mı bey'at ettikleri tartışıldığı zaman herkes susmuş, sadece Üsâme b. Zeyd kalkıp: "Tehdit altında kaldıkları için Ali'ye bey'at ettiler." diye cevap verdi. Bazıları ona hücum edip onu dövmek istemiş; ancak Suheyb ve birkaç kişi onu müdafaa ederek onların elinden kurtarmışlardır.¹⁰²

Şevval 38/659¹⁰³ tarihinde Medine'de 70 yaşındayken vefat eden Suheyb er-Rûmî,¹⁰⁴ Bakî kabristanına defnedilmiştir.¹⁰⁵

II. HADİS LİTERATÜRÜNDE SUHEYB ER-RÛMÎ

Suheyb, Hz.Peygamber'den 30 hadîs rivayet etmiştir.¹⁰⁶ Bu sayıya benzer rivayetler de dâhildir. Suheyb, Hz.Ömer'den hadîs nakletmiştir.¹⁰⁷ Kendisinden hadîs rivayet edenler arasında ise; sahabeden Abdullah b. Ömer; tabiinden ise, Abdurrahman b. Ebî Leylâ, Ka'bu'l-Ahbâr, Ömer'in mevlâsı olan Eslem ve birkaç Medineli zikredilebilir.¹⁰⁸ Ayrıca ondan hadîs rivayet edenler arasında Câbiru's-Sahâbi, Saîd b. Müseyyeb ile kendi oğulları Habib, Hamza, Sa'd, Sâlih, Sayfî, 'Abbâd, Osman, Muhammed ve torunu Ziyâd b. Sayfî vardır.¹⁰⁹ Sürekli olarak Hz.Peygamber'in yanında bulunmasına rağmen az sayıda hadîs rivayet etmesi, hata yapma kaygısından olmalıdır. Bazıları birbirine yakın rivayetler olsa da, Suheyb'in rivayet ettiği hadîslerin bir arada görülmesi açısından bu hadîsleri zikretmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

A. Suheyb Hakkında Rivayet Edilen Hadîsler:

1- "Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse, Suheyb'i, annenin çocuğunu sevdiği gibi sevsin."¹¹⁰

2- "Suheyb'i, annenin çocuğunu sevdiği gibi seviniz."¹¹¹

⁹⁹ Taberî, III, 552.

¹⁰⁰ Belâzurî, I, 183.

¹⁰¹ İbn 'Abdi'l-Berr, II, 732; İbnu'l-Esîr, III, 37.

¹⁰² İbn Kesîr, *Tarih*, VII, 376.

¹⁰³ Suheyb'in h. 39 yılında vefat ettiği ayrıca 73 yaşında vefat ettiği de gelen rivayetler arasındadır (İbnu'l-Esîr, III, 39).

¹⁰⁴ Bazı rivayetlerde ise 90 yaşında vefat ettiğine rastlasak ta bunun 70 olması gerektiği kanaatindeyiz (İbn 'Abdi'l-Berr, II, 733).

¹⁰⁵ İbn Sa'd, III, 173.

¹⁰⁶ Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref (ö. 676/1277), *Riyazü's-Sâlihîn Terceme ve Şerhi*, Çev.: İhsan Özkes, İstanbul 1991, VI, 369.

¹⁰⁷ İbn Sa'd, III, 173.

¹⁰⁸ İbn 'Abdi'l-Berr, II, 733.

¹⁰⁹ İbn Hacer, III, 35.

¹¹⁰ Bezzâr, VI, 32, 2102 No'lu hadîs.

¹¹¹ eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali, (ö. 1250), *Dürri's-Sahâbe fî Menâkibi'l-Karâbeti ves'Sahâbe*, →→

3- “Suheyb’e kızmayınız.”¹¹²

4- Suheyb, hicret ederken Allah yolunda tüm malını feda etmişti. Bunun üzerine Resûlullah’ın şöyle buyurduğunu yine Suheyb rivayet ediyor: “Malı konusunda sağda solda böyle diyebilenden (malını Allah yolunda feda edebilen-den) başkası cennete giremez.”¹¹³

B. Suheyb’in Rivayet Ettiği Hadisler:

1- “Cennetlikler cennete girince Allah Teâlâ: “Bir şey daha istiyorsanız söyleyin, onu da ilaveten vereyim!” buyurur. Cennetlikler: “Sen bizim yüzlerimizi ak etmedin mi? Sen bizi cennete koymadın mı? Sen bizi cehennemden kurtarmadın mı, daha ne isteyeceğiz?” derler. Bunun üzerine perde açılır. Onlara, yüce Rablerine bakmaktan daha sevimli bir şey verilmemiştir.”¹¹⁴ Suheyb der ki: “Resûlullah bu sözlerinden sonra: “İyi iş, güzel amel yapanlara daha güzel iyilik, bir de ziyâde vardır”¹¹⁵ ayetini tilavet buyurdular.”¹¹⁶

2- Suheyb, Hz.Peygamber’in şöyle dua ettiğini rivayet eder: “Ey Allah’ım! Sen ihdas ettiğimiz bir ilah ve icat ettiğimiz bir Rab değilsin. Senden önce bir ilah olmadı ki, Seni terk edelim; bizi yaratmana hiç kimse yardım etmedi ki, onu sana ortak koşalım. Ey Rabbimiz! Sen her şeyden münezzehsin, her şeyden yücesin.”¹¹⁷

3- Suheyb, başka bir rivayette de Hz.Peygamber’in şöyle dua ettiğini rivayet eder: “Ey Allah’ım, düşmana senin sayende hücum ediyorum, sayende vuruşuyorum, yalnız senin yardımınla savaşıyorum.”¹¹⁸

4- “Tevrat’ta geçtiğine göre, Allah’ın nebisi Davud, namazı bitirdiğinde bu duayı yapıyordu: “Allah’ım, en önemli işim olan dinimi bana ıslah et. Maişetim için kıldığın dünyamı ıslah et! Buğzundan rızana sığınırım. Vereceğin cezadan affına sığınırım. Senden sana sığınırım. Verdiğin şeye mani yoktur. Menettiğin şeyi de verecek yoktur. Mal sahibinin malı kıyamet gününde ona fayda vermez.”¹¹⁹

5- “Resûlullah, bir beldeye gireceği zaman şu duayı okurdu: “Göklerin ve göklerin gölgelediği yerin Rabbi! Yedi yerin ve içindekilerin Rabbi, şeytanların ve dalalete götürdüklerinin Rabbi, rüzgârların, uçurdıkları ve ayırdıklarının Rabbi! Bu beldenin ve ehlinin hayrını senden diliyoruz. Onun, ehlinin ve içindekilerin şerrinden sana sığınırız.”¹²⁰

→ →

Thk.: Hüseyin b. Abdullah el-’Umerî, Dımeşk 1404/1984, s. 372.

¹¹² eş-Şevkânî, s. 372

¹¹³ Ebû Nu’aym, I, 148.

¹¹⁴ Ahmed b. Hanbel, IV, 504; eş-Şâfi, Ebû Said el-Heysem (ö. 335/946), *el-Müsnedü’l-Kebîr*, Thk.: Ebû Mañfuz er-Rahman, Medîne 1410, II, 389, 991 No’lu hadis. ; Şeybânî, XIV, 474.

¹¹⁵ Yûnus 10/26.

¹¹⁶ Benzer bir rivayet için bk.: Ahmed b. Hanbel, VI, 504, IX, 240; IX, 240; Bezzâr, VI, 13, 2087 No’lu hadis; Ebû Nu’aym, I, 151.

¹¹⁷ Ebû Nu’aym, I, 151.

¹¹⁸ Şâfi, II, 389, 992 No’lu hadis.

¹¹⁹ Bezzâr, VI, 22, 2092 No’lu Hadis; Şâfi, II, 394, 996 No’lu Hadis.

¹²⁰ Bezzâr, VI, 23, 2093 No’lu hadis; Şâfi, II, 395, 997 No’lu hadis.

6- “Muhacirler Cennete girme bakımından en baştadırlar. Şefaât ederler ve Rablerine karşı nazlıdırlar. Nefsim kudret elinde olan Allah’a kasem ederim ki, kıyamet gününde, silahları omuzlarında oldukları halde gelecekler ve cennetin bekçileri: “Siz kimsiniz?” diye sorduğunda onlar: “Biz muhacirleriz.” diye cevap vereceklerdir. Bunun üzerine bekçiler tekrar: “Muhasebe edildiniz mi?” diye sorduklarında diz çökecek, okluklarındakini atacak ve ellerindekini yükseltip: “Ey Rabbimiz, biz böyle mi hesaba çekileceğiz? Ant olsun ki, yurdumuzdan çıkarıldık, malımızı ve çoluk çocuğumuzu terk ettik!” diye seslenecekler. Bunun üzerine Allah onlara, yakut ve altınla süslenmiş kanatlar takacak, onlar da hemen uçup, cennete gireceklerdir. Bu, Allah’ın şu sözünün anlatmak istediğidir: “Şöyle derler: “Bizden tasayı gideren Allah’a hamd olsun. Gerçekten Rabbimiz çok bağışlayıcı, çok ihsan edicidir. Ki, fazl-u kereminden bizi ebedî durulacak bir yurda kondurdu. Burada bize hiçbir yorgunluk değmeyecek, burada bize hiçbir usanç dokunmayacaktır.”¹²¹ Resûlullah devamla şöyle der: “Onların cennette, dünyadakilerden daha yüce evleri vardır.”¹²²

7- “Allah Resûlü, Huneyn günlerinde sabah namazından sonra dudaklarını, daha önce yaptığını hiç görmediğimiz bir şekilde hareket ettiriyordu. Biz: “Ey Allah’ın Resulü, daha önce hiç yapmadığınız bir şeyi yaptığınızı görüyoruz. Dudaklarınızı böyle hareket ettiren şey nedir?” dedik. O da şöyle buyurdu: “Sizden önce ümmetinin çokluğu hoşuna giden bir peygamber vardı. “Bunlar bir şey istemez.” (Bunlara kimse karşı koyamaz) dedi. Cenâb-ı Hak: “Ümmetini şu üç şeyden birini seçmekle dene” buyurdu. “Ya onlara başka kavimlerden düşman musallat edeyim de onların canlarını mubah saysınlar, ya açlığı seçsinler ya da onlara ölüm göndereyim.” O peygamber de kavmiyle iştişare etti. Dediler ki: “Düşman konusunda bizim onlara koyacak gücümüz yok. Açlık ise bizim o konuda sabrımız yok. Ölüme gelince...” O peygamber (ellerini açıp): “Rabbim, onlara ölüm gönder.” dedi. Bunun üzerine Allah onlara ölüm gönderdi. Üç gün içinde 70 bin kişi öldü. Hz.Peygamber buyurdu ki: “Ben de ümmetimin çokluğunu gördüğüm şu anda diyorum ki: “Ey Allah’ım, düşmana seninle hücum ediyorum, senin sayende vuruşuyorum, yalnız senin yardımınla savaşıyorum.”¹²³

8- “Kur’ân’ın haram kıldığı şeylerin helal olduğuna inanan (haramları helal sayan) kimse, Kur’ân’a iman etmemiştir.”¹²⁴

9- “Mü’min kişinin durumu ne kadar şaşırtıcıdır! Zira her işi onun için bir hayırdır. Bu durum, sadece mü’mine hastır, başkasına değil: Ona memnun olacağı bir şey gelse şükreder, bu ise hayırdır; bir zarar gelse sabreder, bu da hayırdır”.¹²⁵

10- “Her kim benim ağızımdan bile bile yalan söyleirse (yalan hadîs uydurur-

¹²¹ *Fâtır* 35/34-35.

¹²² Ebû Nu’aym, I, 151-152.

¹²³ Ahmed b. Hanbel, VI, 503, 505; IX, 241; *Bezzâr*, VI, 16, 2089 No’lu hadîs; Ebû Nu’aym, I, 150.

¹²⁴ *Bezzâr*, VI, 9, 2084 No’lu hadîs; *Şâşî*, II, 390, 993 No’lu hadîs. Benzer bir rivayet için bk.: İbnu’l-Esîr, III, 38; *Şeybânî*, III, 244.

¹²⁵ Ahmed b. Hanbel, VI, 503, 505; IX, 240; *Şeybânî*, II, 208. Benzer iki rivayet için bk.: Ebû Nu’aym, I, 150; Ahmed b. Hanbel, IX, 241-242; *Bezzâr*, VI, 15, 2088 No’lu hadîs; Ebû Nu’aym, I, 150.

sa) ateşten (Cehennemde) yerine hazırlansın.”¹²⁶

11- “Sizin en hayırlınız, başkasına yediren, ikrâm eden¹²⁷ ve selâmı da iade edendir.”¹²⁸

12- “Namaz kıldığı bir esnada Hz.Peygamber’in yanına uğradım ve kendisine selam verdim. O da (parmağıyla) işaret ederek selamımı aldı.”¹²⁹

13- “Habbetü’s-Sevda’yı kullanın. Sam hariç her hastalık için onda şifa vardır.” “Sam nedir?” diye soruldu, “Ölümdür.” dedi. “Acve hurmasından yeyiniz. O her zehire karşı devâdır. Berrî, kırlarda otlayan develerin sütünü için. O süt her derde devâdır.”¹³⁰

14- “Dikkat edin! Dünya ve ahirette içeceklerin efendisi sudur. Suyun en faydalısı da emilerek ve üç defa dinlenerek içilendir.”¹³¹

15- “Resûlullah normal hale gelinceye (harareti gidinceye) kadar sıcak yiyeceği yemeyi yasakladı.”¹³²

16- “Size, başın kafa çukurundan kan aldirmayı tavsiye ederim. Zira bu, yetmiş iki derde devâdır. Ayrıca beş hastalığa ilaçtır: Delilik, cüzam, abraşlık ve diş ağrısı.”¹³³

17- “Sizlere yaş mantarı tavsiye ederim; zira o, ilahi bir kudretle kendiliğinden biten bir bitkidir. Suyu ise göz hastalığına karşı şifadır.”¹³⁴

18- “Sizlere inek sütünü tavsiye ederim; zira ineğin sütü şifa, sütünden meydana gelen yağı devâ, (yaşlı ve zayıfların) eti ise derttir.”¹³⁵

19- “Suheyb Rumların öncüsü, Selman Farisîlerin öncüsü, Bilâl ise Habeşlilerin öncüsüdür.”¹³⁶

20- “Herhangi bir kadınla, vermeyi istemediği bir mehir üzere evlenen ve Allah adına kadını aldatıp, bâtil yoldan ona sahip olan herhangi bir adam, kıyamet gününde Allah’ın karşısına zinakâr olarak çıkacaktır; yine ödemeyi istemediği bir borç alan ve alacaklıyı Allah adıyla aldatarak, malına haram

¹²⁶ Bezzâr, VI, 31, 2100 No’lu hadîs. Benzer bir rivayet için bk.: Şâşî, II, 386, 986-987 No’lu hadîs.

¹²⁷ Ahmed b. Hanbel, IX, 241.

¹²⁸ Ahmed b. Hanbel, IV, 333; VI, 16. Benzer bir rivayet için bk.: İbn Sa’d, III, 171; Ahmed b. Hanbel, IX, 241; İbn ‘Abdi’l-Berr, II, 730.

¹²⁹ Ahmed b. Hanbel, VI, 503; Bezzâr, VI, 7, 2083 No’lu hadîs; Şâşî, II, 383, 984 No’lu hadîs; İbnu’l-Esîr, III, 38.

¹³⁰ Bezzâr, VI, 29, 2096 No’lu hadîs.

¹³¹ eş-Şâmî, Şemsuddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Yusuf b. Ali b. Yusuf es-Sâlihî ed-Dimaşkî, (ö. 942/1536), *Peygamber Külliyyatı*, Ter.: Halil İbrahim Kaçar, XII, 124 (Bu hadîs mütercimnin tespitine göre Beyhakî’nin, *Şuâbu’l-İman*, adlı eserinin 5912. sayfasında yer almaktadır).

¹³² Şâmî, XII, 143 (Bu hadîs, mütercimnin tespitine göre Hâkim’in *Müstedrek* adlı eserinin IV. cilt, 138. sayfasında yer almaktadır).

¹³³ Şâmî, XII, 167 (Bu hadîs, mütercimnin tespitine göre Taberânî’nin *Mu’cemü’l-Kebîr* adlı eserinde güvenilir rivayelerle Suheyb’ten nakledilmiştir).

¹³⁴ Şâmî, XII, 198 (Bu hadîs, mütercimnin tespitine göre *el-Menhecü’s-Seviy*, adlı eserin 335. sayfasında yer almaktadır).

¹³⁵ Şâmî, XII, 233. Benzer bir rivayet için bk.: Şâmî, XII, 232.

¹³⁶ İbn ‘Abdi’l-Berr, II, 730. Benzer bir rivayet için.: İbnu’l-Esîr, III, 39.

yoldan sahip olan kimse de, kıyamet gününde Allah'ın karşısına hırsız olarak çıkacaktır.”¹³⁷

21- Saïd b. el-Müseyyeb anlatıyor: “Hz.Ömer, Suheyb'e: “Niye parmağında altın yüzük görüyorum?” diye sordu. Suheyb: “Onu senden daha hayırlı olan da gördü, ama ayıplamadı” deyince, Hz.Ömer: “O da kimmiş?” dedi. Suheyb: “O, Resûlullah'tır” cevabını verdi.”¹³⁸

22- “Üç şey vardır ki onlarda bereket vardır: “Belli bir vade ile olan satış, Mukâraza (karşılıklı, faizsiz ödünç para vermek), satmak için değil, ev için buğdayı arpayla karıştırmak.”¹³⁹

Suheyb'in rivayet ettiği küçük farklılıklarla beraber benzer hadisleri burada zikretmeye gerek görmedik. Benzerliği olan hadislerle, çok uzun olan “Ashâb-ı Uhdûd” hadisinin geçtiği yerleri dipnotta belirtmeyi uygun gördük.¹⁴⁰

SONUÇ

Suheyb, hayatının her bölümü aktif geçen bir sahabîdir. Çocukken Rumlar tarafından esir edilmiş, sonra köle olarak satın alınıp azat edilmiştir. Hz.Peygamber ile henüz peygamberlik gelmeden önce arkadaşlık yapmış, sürekli sohbetinde bulunmuştur. Bu arkadaşlığı Hz.Peygamber'in vefatına kadar devam etmiştir.

Müslümanlığını açıklayan ilk yedi kişiden biri Suheyb'tir. O, Mekte'de müşriklerin şiddetli işkencelerine maruz kalmıştır. Suheyb, hicret ederken Mekkeli müşrikler ona engel olmak isteyince bütün malı karşılığında serbest bırakılmasını sağlamış böylece Allah ve Resûlü'nün övgüsüne mazhar olmuştur. Suheyb, bütün savaşlarda bulunmuş, Hz.Peygamber'in yanından hiç ayrılmamış ve âdeta kendisini Hz.Peygamber'e siper etmiştir.

Suikasta uğrayan Hz.Ömer, Suheyb'in namazları kıldırmasını emretmiştir. Böylece o, Hz.Ömer vefat edip yeni halife seçilene kadar namazları kıldırmıştır.

İslâm'ın ilk asrında etkin bir konuma sahip olan, farklı kültür çevrelerini bilen bir sahabi özelliğini taşıyan Suheyb, İslâm Tarihindeki haklı yerini almıştır.

¹³⁷ Ahmed b. Hanbel, VI, 503; Şâfi, II, 392, 994 No'lu hadis; Ebû Nu'aym, I, 150. Benzer bir rivayet için bk.: Şâfi, II, 393, 995 No'lu hadis.

¹³⁸ Şeybânî, VII, 472.

¹³⁹ Şeybânî, XVII, 262.

¹⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, IX, 242-243; Bezzâr, VI, 18, 2090 No'lu hadis; Şeybânî, XIV, 233.